

Forebyggelse af radikaliserings og ekstremisme

Samfundsfag på A-, B- og C-niveau

Detaljeret lektionsgennemgang

1. blok (90 minutter) – Radikaliserings og ekstremisme:

1. **Præsentation for klassen af det overordnede tema, *Forebyggelse af radikaliserings og ekstremisme (5 min.)***
  - **(PP2 Illustration *Frise*)** Vi skal i de næste tre blokke beskæftige os med emnet 'forebyggelse af radikaliserings og ekstremisme' som en del af vores sociologiundervisning.
  - Det skal vi gøre ved at studere en række cases inden for politisk ekstremisme (højre- og venstreekstremisme), religiøs ekstremisme, online radikaliserings og forskellige typer af forebyggelse af radikaliserings og ekstremisme.
  - Vi skal også drøfte, hvordan vi selv – som elever og undervisere, som søskende, venner og bekendte, som trænere og frivillige – kan indgå i modstandskraften mod radikaliserings og ekstremisme, og hvordan vi kan styrke modstandskraften.
  - Det handler både om at forstå problemet, men det handler også om at forstå, hvad stærke fællesskaber kan gøre, altså om løsningen.
  - Det handler i første omgang også om at forstå, hvad radikaliserings og ekstremisme egentlig er. Der er nemlig mange definitioner og fortolkninger, og det er ikke et emne, der er sort og hvidt, og hvor alt er entydigt. Tværtimod. Der er mange forskellige forståelser og nuancer, og det er vigtigt, at drøftelsen af radikaliserings og ekstremisme ikke kommer til at handle om at sætte labels på folk (altså om de er ekstremister eller ej), men derimod om at forstå problemer, at kunne tale om dem, at kunne nedbryde fordomme og intolerance.
  - **(PP3)** Formålet med forløbet er, at I:
    - forstår og kan forholde jer nuanceret og kritisk til problematikker i forbindelse med radikaliserings og ekstremisme.
    - bruger begreber og teorier fra sociologiens verden til at analysere og fortolke disse problematikker.
    - forstår hovedprincipperne bag forebyggelse (herunder forskellige aktørers roller og jeres egne muligheder og ressourcer).
2. **Elevdiskussion af emnets betydning og relevans (20 min.)**
  - **(PP4 Illustration *Ekstremistiske fællesskaber*)** Hvad forstår I ved hhv. radikaliserings og ekstremisme? Kort drøftelse og opsamling.
  - Som sagt er der mange forskellige definitioner, men nogle af de gennemgående faktorer findes i følgende definitioner:
    - **(PP5)** Definition på ekstremisme: Yderligtgående holdninger og/eller adfærd hos personer, der udviser en stærk intolerance eller et direkte had over for bestemte samfundsgrupper og accepterer anvendelsen af ikke-demokratiske, ulovlige eller voldelige midler for at ændre noget i samfundet.
    - **(PP6)** Definition på radikaliserings: Den proces, en person går igennem i sin udvikling hen mod et stadigt mere ekstremistisk tanke- og evt. handlingsmønster.
  - **(PP7)** Lad os lige se på de vigtigste nøgleord i ekstremismedefinitionen: 1) yderligtgående (det er dét, ekstrem betyder), 2) holdning *og/eller* adfærd (typisk er de to ting tæt forbundne, men der kan være mange forskellige måder, en bestemt holdning kan finde udtryk i adfærd på), 3) stærk intolerance eller direkte had (det påvirker altså andre; det er typisk ikke bare noget med, at man isolerer sig helt alene med sin ekstremisme), 4) accept af ikke-demokratiske, ulovlige og/eller voldelige midler (nogen ser vold som en integreret del af ekstremismebegrebet; andre som en mulighed), 5) ønske om fundamentale samfundsændringer som mål (folk, der "bare" begår kriminalitet er typisk ikke at definere som ekstremister; det forudsætter, at man vil ændre noget, at man har et samfundsmæssigt mål, der er større end dét bare at blive rigere selv for eksempel).
  - **(PP8)** Radikaliserings er processen hen mod ekstremistiske holdninger og/eller handlinger ('Radikal' stammer i øvrigt fra det latinske ord for 'rod', altså for eksempel en plantes rod eller rødder; det kan I lige tænke lidt over).

- Radikaliseringsprocessen kan variere meget fra individ til individ. Der er ikke én start og ét slutmål. Der er ikke én hastighed eller én bestemt vej og udvikling. Det er det, vi skal se nærmere på i de cases, I skal studere.
- Noget andet, der vil være tydeligt for jer, er det, at radikaliserings og ekstremisme ikke er bundet op til én politisk retning eller én religion eller ideologi. Det kan findes på både højre- og venstrefløjen, og det kan findes i alle religioner.
- **(PP9 Illustration Pull push)** Hvad kan årsagerne være til, at man bliver radikaliseret?
- **(PP10)** Det næste, jeg gerne vil introducere jer til, er, hvad der kan være en del af forklaringen på, hvorfor nogle bliver radikaliseret, mens andre ikke gør. For der er ikke én forklaring. Det er meget komplekst og afhænger af en række faktorer omkring det enkelte individ. Der er ikke nogen facitliste. Det ville ellers være let, hvis vi kunne lave én profil på, hvem der bliver radikaliseret og hvorfor, altså en slags tjekliste, men sådan er det ikke. Der er dog nogle punkter, hvor vi skal være opmærksomme – selvom ingen af punkterne i sig selv udgør en hel forklaring. Vi kan kalde dem push-faktorer, altså noget der ”skubber”:

  - *Personlig sårbarhed* er sådan et punkt. For det ser ud til, at ekstremistiske fællesskaber kan virke særligt tiltrækkende på personer, der af den ene eller den anden årsag oplever usikkerhed omkring sig og er sårbare. Det kan være pga. ting, der sker i familien – bestemte hændelser eller generel mistro. Ensomhed og frustration er nogle af nøgleordene her, der kan skubbe særligt unge mennesker i retning af ekstremistiske netværk – eller kriminelle netværk for den sags skyld. Vi reagerer psykologisk forskelligt på de problemer, vi møder i livet, så den personlige sårbarhed varierer fra person til person.
  - *En oplevelse af racisme, marginalisering eller eksklusion* er et andet punkt. Hvis nogle føler, at de aldrig får den samme chance som andre, eller føler at de hele tiden bliver sat i en negativ bås, så kan det bidrage til, at de begynder at tage afstand fra ”mainstreamsamfundet” og for eksempel søger mod mere ekstremistiske fællesskaber. Det gælder bestemt ikke for alle – de fleste finder andre måder at håndtere situationen på – men for nogle kan det være blandt faktorerne.
  - *En oplevelse af uretfærdighed på et mere politisk plan*, for eksempel stærk frustration og vrede over et lands udenrigspolitik, krigsengagement eller flygtninge- og indvandrerpolitik, kan også være et punkt. De fleste finder fredelige, demokratiske udtryk for deres frustration (politisk engagement, demonstrationer, artikler og kommentarer, etc.), men ikke alle.
  - *Religion* kan være et svært emne i forhold til radikaliserings – og i Danmark er det oftest islam, vi kigger på i den sammenhæng. På den ene side kan det lyde logisk at argumentere, at der ligger et eller andet i sig selv radikaliserende i selve religionen, islam. Det viser sig imidlertid, at mange af dem, der bliver radikaliseret, har en svag eller ingen religiøs dannelse før deres ekstremistiske engagement. Mange kommer faktisk fra familier, hvor religion ikke fylder meget. Det får nogle til at argumentere, at manglen på en mere dybdegående forståelse af islam som religion kan gøre nogle unge mere modtagelige for ekstreme udlægninger – fordi de simpelthen mangler en sund og moderat religiøs ballast at modargumentere fra. Det er et svært og komplekst emne, hvor der ikke er ét enkelt, korrekt svar. Sikkert er det imidlertid, at flere af de ekstremistiske grupper bruger islam til at tiltrække unge mennesker og til at retfærdiggøre deres ekstreme holdninger og handlinger. Mange moderate muslimer anklager ekstremistiske grupper, som Al-Qaeda og Islamisk Stat, for fordrejede og forkerte tolkninger af religionen. Under alle omstændigheder fylder debatten om radikaliserings og militant islamisme rigtigt meget – så det er vigtigt også at forholde sig til religion og måske navnlig til *brugen* af religion.
  - *Kriminalitet og voldsparathed* kan også være vigtige punkter. For eksempel kan der for personer, der allerede indgår i bandesammenhæng, være en kortere vej over til ekstremistiske grupperinger og også til brug af vold i ekstremistisk øjemed, end der kan for ”almindelige mennesker”.

- **(PP11)** Og hvad er det så, der typisk karakteriserer de ekstremistiske fællesskaber, og som tiltrækker folk (vi kan kalde dem pull-faktorer)? Blandt de vigtigste ting er:

- *Handling* – dét, at der ofte er spænding og aktivitet bundet op på ordene... Det kan være en fælles oplevelse af, at det måske nok er forbudt, men nu gør man i det mindste noget. Altså, når man efterspørger handling.
- *Mening* – dét, at der pludselig er klare svar på ens problemer og frustrationer, og løsninger på hvad der skal til for at forbedre ting. Ekstremistiske netværk har typisk sort-hvide forklaringer på, hvordan verden hænger sammen, og på hvad der er godt og ondt. Det kan være relevant i en tid, hvor der ikke er så mange klare, enslydende svar, og hvor det hele kan være lidt svævende.
- *Sammenhold* – dét at føle sig som del af et fællesskab og tilhøre et socialt netværk, der har betydning. At opnå anerkendelse og en oplevelse af at passe ind. Det kan være med til at kompensere for nogle af push-faktorerne.
- **(PP12 Illustration *Socialiseringens fundament*)** Er det et relevant emne at diskutere? Hvorfor? Hvad i forhold til at være robuste mod radikaliserings? Hvad er forebyggelse for noget?

3. Opdeling af klassen i seks grupper og igangsættelse af gruppearbejde (5-10 minutter)

- I skal de næste 45-50 minutter ud at arbejde i følgende seks grupper (her har underviseren for forhånd lavet seks grupper/alternativt beder underviseren eleverne om at fordele sig i seks grupper). I vil få hver jeres case og hver jeres spørgsmål. Dem vil I skulle arbejde med, og så vil I skulle tilbage og præsentere dem for og drøfte dem med resten af klassen i de to næste blokke.
- **(PP13)** Alt dét er beskrevet, når I klikker på det link, I finder her. Hver gruppe har et nummer, og det nummer svarer til nummeret på den opgave, I skal beskæftige jer med. Gruppe 1 og 2 Politisk ekstremisme. Gruppe 3 Religiøs ekstremisme. Gruppe 4 Online-radikalisering. Gruppe 5 og 6 Forebyggelse af radikaliserings og ekstremisme. I skal alle læse det samme sociologiske grundmateriale. Det går igen i alle grupperne.
- Læs opgaven grundigt, før I starter. Det er ikke noget med, at I kan finde svar og facitlister nogen steder. Det er ikke den slags opgave. Dét, det handler om, er, at I læser de tekster, I får, grundigt; at I studerer jeres case; at I anvender jeres sociologiske viden; at I arbejder sammen og er målrettede på, at det her skal præsenteres for resten af klassen, og at I selv skal kunne facilitere en drøftelse af emnet med resten af klassen.
- I har 45-50 minutter til gruppearbejdet. I er altid velkomne til at fortsætte efter skoletid. I har 20 minutter til at præsentere og diskutere med resten af klassen i de næste blokke. Det kommer jeg nærmere ind på.
- Vi samler lige op de sidste 5-10 minutter af timen, hvor jeg også fortæller jer, hvad I skal kigge på til de næste timer. I skal nemlig læse hinandens cases og tekster, så I er forberedt på de fremlæggelser og drøftelser, vi skal have om emnerne.

4. Gruppearbejde, hvor eleverne tilgår materialet online (45-50 minutter)

- I går bare i gang. Jeg er her, hvis I skulle have spørgsmål undervejs.

5. Afrunding af 1. blok og gennemgang af plan for 2. og 3. blok samt hjemmearbejde (10 minutter)

- Hvordan er det gået i grupperne? Giver det mening? Er der noget, vi lige skal nå at vende?
- I 2. blok skal Gruppe 1, 2 og 3 lave deres fremlæggelser om politisk og religiøs ekstremisme. I andre skal have læst deres tekster/forberedelsesmateriale før timen. Det finder I samme sted, som I fandt jeres eget materiale. Der er tale om et par sider for hver gruppe, så det er hurtigt klaret (og så skal I også gennemgå casen, der enten er en video, en lydfil eller en tekst). Det skal I gøre, fordi I skal deltage i drøftelserne – og fordi det er relevant i forhold til eksamen.
- I 3. blok skal Gruppe 4, 5 og 6 lave deres fremlæggelser om online-radikalisering og forebyggelse. Her er det samme gældende. I skal komme forberedt til timerne, så vi kan få en interessant drøftelse i klassen, og så I har startet jeres forberedelse til eksamen.

2. blok (90 minutter) – Sociologisk teori:

1. Klassediskussion af sociologisk teori (10 minutter)

- **(PP14 + PP15 Illustration Axel Honnet og anerkendelse samt Socialiseringens fundament)** Allerførst så vil jeg gerne have jer til at kigge på disse to figurer. Lad os tage dem en af gangen – hvad ser I her?
2. **Fremlæggelse fra Gruppe 1, 2 og 3 på hver 20 minutter, inkl. klasses Diskussion (60 minutter)**
    - **(PP16)** Så er vi klar til fremlæggelserne. Gruppe 1 går bare på. Der er 20 minutter til hver gruppe, og vi starter hver fremlæggelse med at se eller høre deres case (video eller podcast). Jeg siger til, når der er fem minutter tilbage. Det kan også være, at jeg bryder ind med opklarende spørgsmål undervejs. Jeg vil bede jer andre gemme jeres spørgsmål og indlæg til den efterfølgende klasses Diskussion, med mindre der er noget, I kort har brug for at få afklaret undervejs.
  3. **Klasses Diskussion af pointer fra fremlæggelserne, fællestræk og forskelle med fokus på inddragelse af sociologisk teori (20 minutter)**
    - **(PP17 + PP18 Illustration Uden for fællesskabet og Social Kategorisering)** Hvis vi ser på de tre cases, vi har fået præsenteret og det baggrundsmateriale, vi har læst, lad os så se, hvad vi kan sige om emnet, når vi trækker på det, vi ved om radikaliserings, og hvad der typisk tiltrækker folk ved ekstremistiske miljøer.
    - Hvis vi laver en hurtig opsummering af, hvad der drev de tre personer mod ekstremistiske miljøer, hvad var så det? Hvad er der af fællestræk, og hvad er der af forskelle? Hvor mødte de hver især modstand i livet? Hvad savnede de i deres liv? Og hvad fandt de i de ekstremistiske miljøer? Hvornår i deres liv indtræf forandringen? Hvad er det, de ideologisk ønsker?
    - Sociologisk set, hvilke nøglebegreber, mener I, at det er mest relevant at trække frem for at drøfte radikaliserings, og hvorfor? Hvad hvis vi ser på (vælg eksempel) socialisering, tilhørsforhold eller anerkendelse i forhold til de tre cases/præsentationer, vi har haft? Hvad kan I sige der? Hvad er der af fællestræk og forskelle? Hvordan kan de sociologiske begreber hjælpe os i forhold til at forstå forskellige radikaliseringshistorier?
    - Hvis vi så skal se på forebyggelsen eller modstandskraften mod radikaliserings og ekstremisme, hvad kunne så have appelleret til de tre unge mennesker i stedet for de ekstremistiske miljøer? Hvilke gode alternativer kunne der have været?

3. blok (90 minutter) – Forebyggelse og fællesskaber:

1. **Fællesskabets betydning (10 minutter)**
  - **(PP19 + PP20 Illustration Fællesskabets vægtskål og Polarisering)** Inden vi går i gang med fremlæggelserne, så vil jeg gerne, at vi lige tager et kig på disse to illustrationer, Fællesskabets vægtskål og Polarisering. Diskuter med jeres sidekammerat: hvad ser I på illustrationerne?
  - Hvad var hovedpointerne i vores sidste blok om socialisering og radikaliserings?
2. **Fremlæggelse fra Gruppe 4, 5 og 6 på hver 20 minutter, inkl. klasses Diskussion (60 minutter)**
  - **(PP21)** Så er vi klar til fremlæggelserne. Gruppe 4 går bare på. Der er 20 minutter til hver gruppe. Jeg siger til, når der er fem minutter tilbage.
3. **Klasses Diskussion om forebyggelse af radikaliserings og ekstremisme med fokus på forskellige aktørers rolle og elevernes egne muligheder og ressourcer i forhold til forebyggelse og modstandskraft (20 minutter)**
  - Så har vi hørt lidt mere om nogle af principperne bag forebyggelse af radikaliserings og ekstremisme. Forebyggelse er ikke kun noget, der har med myndighederne at gøre, men også noget, der vedrører civilsamfundet og sådan nogle som os, altså undervisere og elever.
  - **(PP22 Illustration Kompetencebasar og Forebyggelsestrekanten)** Hvis vi skal tale lidt mere generelt, hvad ser I så som vigtige aktører og roller i forhold til forebyggelsen af radikaliserings? Hvad kan I selv gøre? Hvilke roller kan I spille?
  - Hvis vi ser på forebyggelsestrekanten, hvor vil I så placere de mest centrale aktører i forebyggelsesindsatsen, og hvad bør de gøre? Hvor vil I placere jer selv?

- Hvis vi ser på online-radikalisering, hvordan ser mulighederne for modstandskraft og forebyggelse så ud, og hvem kan gøre noget? Politi? Andre myndigheder? Forældre? Undervisere? Venner? Hvilken rolle kan/bør hvilken aktør spille?

4. blok (90 minutter) - Slutprojekt:

1. Valg af opgave (til underviseren) – og løsning af opgave (75 minutter)

- **(PP23)** Vi vil starte med en kort genopfriskning af de mest centrale temaer, som vi har været igennem.
- Push-pull: Hvilke push-faktorer vil I fremhæve som de mest vigtige? Hvilke pull-faktorer?
- Hvis vi kigger på vores seks cases, hvad kan vi så sige med afsæt i pull-push?
- Hvad kunne man gøre for at blive endnu bedre til at forebygge?

Underviseren kan her vælge mellem tre forskellige spor: A) Ekskursion eller oplæg ude fra, B) slutprojekt, hvor eleverne applicerer deres viden på en ny case eller C) at eleverne med afsæt i en konkret politisk sag sætter sig ind i, hvilke virkemidler (og gerne demokratiske) der er til at nå et mål – når holdninger skaber forandringer.

- A) **Ekskursion eller oplæg ude fra:** Underviseren kan her tage kontakt til enten fagfolk, der arbejder med området, tidligere radikaliserede eller nogle af de frivillige aktører, der er en del af det forebyggende arbejde.
- B) **Afslutningsprojekt:** Med afsæt i analyse af voxpops. Se instruktion til øvelse.
- C) **Når holdninger skaber forandringer:** Se instruktion til øvelse.

2. Evaluering og drøftelse af, hvad eleverne har fået ud af forløbet fagligt og personligt (15 minutter)

- **(PP24-26)** Ideen med det her forløb har været at gå dybere ned i et emne, som man hører en masse om i medierne, men som ofte bliver overfladisk behandlet. Radikaliseringensbegrebet bliver brugt i flæng, men det er vigtigt at forstå, at det er et komplekst begreb, og at man skal være forsigtig med, hvordan man bruger det, og hvad man mener med det. Det paradoksale er, at det at tale om radikalisering og ekstremisme i sig selv kan virke radikaliserende, hvis man gør det på en måde, der er fordomsfuld og stigmatiserer folk. Det skal man undgå. Man skal derimod ikke undgå at bruge begreberne, for det er vigtigt at kunne tale om radikalisering og ekstremisme, der kan være skadeligt for vores demokratiske værdier og den måde, vi lever med hinanden på – i hvad der gerne skulle være rummelighed og tolerance over for forskelligheder. Vi skal kunne bruge begreberne nuanceret, og vi skal være i stand til at spille med i modstandskraften mod radikalisering og ekstremisme, aktivt og velovervejede – og uden at vi gør vold på det, der ligger i ytringsfriheden. Og med et aktivt civilsamfund, og når vi bliver endnu bedre til at bidrage til rummelige fællesskaber og inklusion, så er det altså ikke kun radikalisering og ekstremisme, vi modarbejder, det kan være alle mulige former for mistrivsel.
- Hvad vil I overordnet sige om forløbet? Hvad har fungeret godt, og hvad har fungeret mindre godt?
- Er der noget, der i særlig grad har påvirket jer, forundret jer, eller fået jer til at tænke anderledes? (Brug evt. jeres logbøger)
- Er der noget information, I mangler?